

Nr 108.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående försäljning till skatte av lägenheterna Lerbrotorp nr 2 och 3 i Nysunds socken; given Stockholms slott den 20 februari 1931.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Felix Hamrin.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 20 februari 1931.

Närvarande:

Statsministern EKMAN, ministern för utrikes ärendena friherre RAMEL, statsråden GÄRDE, HAMRIN, STADENER, GYLLENSWÄRD, LARSSON, HOLMBÄCK, HANSÉN, RUNDQVIST.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Hamrin, anför:

Med skrivelse den 27 september 1930 har kammarkollegium underställt Kungl. Maj:ts prövning en till kollegium från länsstyrelsen i Örebro län överlämnad ansökan av Katrinefors aktiebolag om medgivande att få till skatte köpa lägenheterna Lerbrotorp nr 2 och 3 i Nysunds socken av Örebro län.

Lägenheten *Lerbrotorp nr 2* redovisas i gällande jordebok bland kronojordlägenheter under enskild disposition såsom ett torp med anteckning om att den utgöres av mark av Höjde-Eldets och Krämaremarkens före

detta kronopark, som tilldelats skattehemmanet Lerbrotorp nr 1 för mistad mulbetesrätt.

Beträffande ifrågavarande lägenhets tillkomst har *kammarkollegium* meddelat följande:

»Å kronoparkerna eller, som de också kallades, kronoallmanningarna belägna torpet Lerbrotorp av krono natur skattlades den 25 augusti 1735, varefter kammarkollegiet den 12 januari 1737 fastställde dess skattetal till $\frac{1}{4}$ mantal och dess ränta till 1 riksdaler 39 skilling 11 runstycken specie, med vilken ränta det nyvordna hemmanet försåldes till skatte den 22 mars 1737. Hemmanet benämnes i gällande jordebok Lerbrotorp nr 1. Vid skattdläggningen antecknades, att hemmanet hade skog både uti inägorna och en liten trakt 'norr om västerängen' tillräcklig till gärdesfång och vedbrand samt nödigt hustimmer, allenast den besparades och icke vårdslöst hanterades. Beträffande mulbete antecknades, att dylikt 'disputerades' å Svartå bruks rekognitionsskog, vilken blott genom en landsväg var skild från hemmanet. Skattdlägningsinstrumentet angiver emellertid, att gott mulbete ock gäves på den övriga utmarken och odisponerade kronoallmanningen.

Den 26 juli 1737 röslades hemmanet, varvid därtill tidigare brukade ägor å rekognitionsskogen icke medtogos, enär de icke omfattats av skattdläggningen.

Till åtlydnad av nådiga brevet den 16 mars 1824 och kommarkollegiets i anledning därav utfärdade cirkulär den 14 april 1824 angående en förändrad reglering med kronoskogarna och allmanningarna i riket (Lilienberg II: 521) hölls den 31 augusti 1825 och följande dagar under ledning av landshövdingen i Örebro län förrättning för reglering av kronoparkerna Højde-Edet och Krämaremarken. I sammanhang med därvid uppkommen fråga angående kringboendes anspråk på skogsfång och mulbete å kronoparkerna, äskade ägaren av Svartå bruk 'vedbrand och nödigt gårdsfång' för honom tillhöriga hemmanet Lerbrotorp. I anledning härav uttröntes, att hemmanet icke erhållit skogstilldelning vid en år 1818 företagen förberedelse för reglering av rekognitionsskogen. Hemmanets ägare kunde dock icke med skattdlägningsinstrument eller annan handling styrka rätt till skogsfång eller mulbete å allmanningen. Överjägmästaren upplyste vid förrättningen, att hemmanet aldrig tillföre njutit utsyning å kronoparkerna. I anseende härtill och då hemmanet dels icke saknade tillgång på någon skog inom hägnad, dels ock gränsade intill brukets öppna rekognitionsskog, varå det alltid njutit och därefter kunde njuta både bete och skogsbehov, funno förrättningsmännen icke den ringaste anledning att emot tydliga föreskriften i första avdelningen andra mom. av 1824 års cirkulär tillerkänna hemmanet några nya förmåner av det ena eller det andra på allmanningens bekostnad, utan skulle således all fråga om skogstilldelning till bruksägaren förfalla.

Häröver anförde bruksägaren underdåniga besvär och framhöll därvid, att bruksägarnas underlåtenhet att tidigare begära utsyning på kronoparkerna icke bevisade mer än bruksägarnas efterlåtenhet. Han åberopade också, att förrättningsmännen vid bedömande av hemmanets skogstillgång tagit hänsyn till skogsmark, som ej tillhörde hemmanets avrösade område.

Besvärerna avstyrktes utan närmare motivering av kammarkollegiet,

men Kungl. Maj:t medgav den 16 mars 1827, att hemmanet, som efter vad upplyst blivit å rekognitionsallmänningen endast för dess å denna skog belägna äng fått skogsanslag, skulle få sådant å kronoparkerna, vara övriga ägor vore belägna, tillgodonjuta med 20 tunnland. Tillika föreskrev Kungl. Maj:t, att länsstyrelsen i länet genom utslag, som skulle underställas kammarkollegiet, skulle yttra sig, huruvida enligt 1824 års cirkulär ränta och skatteköpeskilling borde utgöras för det hemmanet förunnade skogsutrymmet.

I oktober 1827 utbröts det hemmanet tilldelade skogsanslaget och den 18 februari 1828 företogs frågan om dess skattläggande vid förrättning i Svartå. Därvid företedde hemmanets ägare en år 1729 upprättad karta över hemmanet. Av kartebeskrivningen inhämtades, att hemmanet haft rättighet till mulbete norr, öster och söder om sitt område, vilket ansågs icke kunna hava avseende på annan mark än kronoallmänningen Højde-Edet. På grund härav ansågo skattläggningsmännen sig ej befogade att ånyo föreslå någon särskild skatt för skogsanslaget.

Länsstyrelsen utlät sig i frågan genom utslag den 23 december 1829, att alldenstund vid 1825 års undersökning blivit utrett, att hemmanet aldrig njutit utsyning å kronoparkerna samt varken med skattläggningsinstrumentet eller annorledes kunnat styrkas, att hemmanet blivit försäkrat om en sådan mulbetesrättighet, varom i 1729 års kartebeskrivning förmäldes, prövade länsstyrelsen med stöd av första mom. i första avdelningen av cirkuläret skäligt förordna, att skogsanslaget skulle skattläggas till särskild ränta efter ortens metod, vilken ränta ävensom den skatteköpeskilling, som borde erläggas, komme att bestämmas i vanlig ordning.

Bruksägaren besvärade sig under åberopande av 1729 års karta samt framhållande av att Kungl. Maj:t redan genom beslutet om skogstilldelning underkänt de av länsstyrelsen anförda skälen.

Kammarkollegiet avgjorde målet den 14 juni 1830, och då hemmanet icke vore en sådan lägenhet, som innehades under besittningsrätt i följd av verkställd odling, varom handlades i första momentet första avdelningen av 1824 års cirkulär, utan befundes vara ett till mantal och ränta skattelagt hemman av kronoskatte natur, tillhörigt Svartå bruks ägare och beläget invid dess rekognitionsskog, fann kollegiet, att någon skattläggning efter ortens metod för skogsanslaget icke kunde komma i fråga, utan skulle hemmanet jämlikt andra momentet andra avdelningen av 1824 års cirkulär utgöra ränta i spannmål till belopp av 2 kappar på tunnlandet, i följd varav kollegiet icke heller ansåg sig kunna göra avseende på bruksägarens anhållan att bliva befriad från all räntas utgörande för skogsanslaget. I övrigt blev länsstyrelsens utslag fastställt.»

I anslutning till den sålunda lämnade redogörelsen har kammarkollegium anfört följande.

I brevet den 16 mars 1827 hade Kungl. Maj:t lämnat öppen frågan, huruvida skogsanslaget skulle skattläggas och skatteköpas eller anses vara vederlag för ett av hemmanets skattläggning redan omfattat och därför i hemmanets skatteförsäljning ingående servitut. Kammarkollegiets år 1830 meddelade beslut hade däremot inneburit, att skogsanslaget betraktades såsom ett anslag av kronomark, vartill hemmanet icke hade något rättsligt anspråk. På denna kollegiets uppfattning hade också skogsanslagets jordeboksredovisning såsom särskild fastighet av krononatur

grundat sig. Om berörda uppfattning vore riktig, skulle skogsanslaget dock jämlikt 1824 års cirkulär första avdelningen andra momentet vara en oskiljaktig tillhörighet till hemmanet, dock att skatteköpeskilling med sex års ränta skulle därför utgöras. Någon möjlighet för kronan att återtaga skogsanslaget syntes därför ej förefinnas, och kronan syntes icke heller kunna på annat sätt draga någon nytta av dess krononatur. Då skogsanslaget utgjorde en oskiljaktig tillhörighet till hemmanet, komme dess skatteköpande att mindre innebära ett avhändande av kronans äganderätt till skogsanslaget än fastmer, att kronans anspråk på skatteköpeskilling bleve realiserat, vilket också komme till synes i det förhållande, att skatteförsäljningens verkan icke bleve skogsanslagets omföring till skatte i jordeboken utan dess uteslutande ur densamma. Det kunde ju för övrigt icke anses överensstämma med nutida rättsåskådning och ej heller med reda och ordning i fastighetsväsendet, att en fastighet ägdes av en person men vore oskiljaktigt bunden vid annan tillhörig fastighet. Härtill komme, att man syntes kunna ifrågasätta, huruvida icke skogsanslaget, åtminstone till viss del, utgjorde vederlag för en i hemmanets skattläggning och därmed också i dess skatteförsäljning ingående mulbetesrätt å kronoparkerna, i vilket fall kronan icke skulle hava ens en formell äganderätt till lägenheten eller del av densamma.

På grund av det anförda har kollegium för sin del funnit skäl tala för tillmötesgående av bolagets önskan att få skatteköpa skogsanslaget.

Lägenheten *Lerbrotorp nr 3* redovisas i gällande jordebok såsom kronojordlägenhet under enskild disposition, en äng, med anteckning att den skattlagts å Svartå bruks före detta rekognitionsskog.

I fråga om denna lägenhets tillkomst inhämtas följande av *kammarkollegiets* nyssnämnda skrivelse av den 27 september 1930:

»Såsom av redogörelsen för *Lerbrotorp nr 2* framgått, hade hemmanet *Lerbrotorp nr 1* före sin skattläggning innehåft ägor inom rekognitionsskogen, men hade dessa ägor vid skattläggningen av hemmanet, som då ännu var av krononatur, avskiljts. Det oaktat kommo dessa ägor fortfarande att brukas under hemmanet, vilket ju innehades av rekognitionsskogens ägare.

När rekognitionsskogen sedermera skulle regleras i enlighet med föreskrifterna i kungörelsen den 4 februari 1811 angående användandet av de till bergverken och bruken upplåtna rekognitionsskogar (*Lilienberg 2: 539*), synes man hava felaktigt antagit, att ängen verkligen tillhörde hemmanet. Å den vid regleringen använda, åren 1812—1813 upprättade och sedermera fastställda kartan upptogs ängen under litt. K. Den redovisades i beskrivningen till kartan såsom *Lerbrotorps* hemmans äng, belägen inom rekognitionsskogens gränser. Ängen erhöll vid regleringen skogsanslag å skogen antagligen på grund av föreskriften i 8 punkten av 1811 års förordning. Detta skogsanslag upptogs i ett år 1854 utarbetat förslag till reglering av rekognitionsskogen gemensamt med skogsanslaget för det å skogen belägna, bruksägaren tillhöriga torpet *Myran* samt utmärktes å kartan inom bestämda gränser under beteckningen K 25 i direkt anslutning till ängen och inom ägofiguren nr 61. Vid skogens indelning i hemman medtogs icke ängen bland de ängor, som skulle utgöra stommar till de nya hemmanen. Torpet *Myran* tilldelades däremot det nybildade hemmanet *Gårdsjömossen nr 1*.

Av det förutstående framgår, att Lerbrotorps äng oriktigtvis blev förbigången vid rekognitionsskogens indelning i hemman. Detta förhållande upptäcktes vid handläggning hos kammarkollegiet av ärende om de nybildade hemmanens skattläggning och föranledde kollegiet att den 4 mars 1850 hänskjuta frågan om ängens skattläggning till dess advokatfiskalsämbete, på vars föranstaltande ängen skattlades den 9 juli 1862. Skattläggningen fastställdes av kammarkollegiet den 10 juli 1863, varefter ängen upptogs i jordeboken.

Den 3 september 1883 meddelades lagfart för enskilda personer å 256/504 av 'skattlagda lägenheten Lerbrotorps äng' och den 16 april 1896, § 32, för Svartå bruks aktiebolag å $\frac{1}{4}$ mantal kronoskattehemmanet Lerbrotorp nr 1 med äng.»

Beträffande den ifrågasatta skatteförsäljningen av lägenheten Lerbrotorp nr 3 har kammarkollegium yttrat följande.

Ängen vore en vid regleringen av rekognitionsskogen bortglömd odling. Enligt 1811 års förordning skulle för brukens räkning anlagda odlingar å rekognitionsskogarna anses såsom bruken oskiljaktigt tillhörande och bruksägaren tillerkännas rätt att vid skogarnas indelning i hemman fördela odlingarna mellan dem. Att i detta fall ängen på grund av den oriktiga föreställningen, att den tillhörde hemmanet Lerbrotorp nr 1, icke tilldelats visst hemman, hade väl näppeligen betagit bruksägaren hans rätt till ängen och därtill hörande skogsanslag, utan syntes ängen rimligen böra betraktas såsom en lägenhet av samma natur som vanliga rekognitionsskogshemman. Bruksägaren borde därför intill dess kungörelsen den 17 oktober 1919 (nr 660) trädde i kraft, ägt rätt att skatteköpa ängen för sex års ränta (se 3 punkten i 1811 års förordning). Då intet syntes vara att för kronans del vinna genom ängens bibehållande under en allenast formell krononatur och skatteförsäljning av ängen dessutom syntes vara av betydelse för åstadkommande av lämplig fastighetsindelning, samt jämväl med hänsyn till meddelade lagfartsbeslut, syntes försäljning böra komma till stånd.

På grund av vad sålunda anförts har *kammarkollegium*, under hänvisning till att lägenheterna Lerbrotorp nr 2 och 3 innehades av bolag och att således skatteförsäljning i vanlig ordning av desamma icke enligt gällande bestämmelser i ämnet kunde äga rum, hemställt om utverkande av riksdagens medgivande, att lägenheterna måtte utan hinder därav få försäljas till skatte. Skatteköpeskillingen utgör, enligt vad kollegium upplyst, för Lerbrotorp nr 2 åtta kronor 44 öre och för Lerbrotorp nr 3 åtta kronor 55 öre.

Enligt en av *överlantmätaren i Örebro län* lämnad utredning motsvaras jordeboksfastigheten Lerbrotorp nr 2 av ett område, innehållande 1.6 hektar odlad jord, inberäknat tomt, och 8.3 hektar annan mark, huvudsakligen skogsmark, eller sammanlagt 9.9 hektar, under det att lägenheten Lerbrotorp nr 3 innehåller 6.4 hektar odlad jord, inberäknat tomt, och 43.3 hektar annan mark, mestadels skog, eller tillhoppa 49.7 hektar, allt i ungefärliga siffror. Å båda lägenheterna, vilka icke äro åsatta särskilda taxeringsvärden, finnas boningshus samt uthusbyggnader.

Från *Katrinefors aktiebolag* har i skrivelse den 14 februari 1931 meddelats, att bolaget beslutat försälja ett hundratal arrendegårdar och torp å bolagets skogar och att vid härav föranledd lantmäteriförrättning visat sig nödvändigt att verkställa vissa ägoutbyten, delvis berörande även lägenheterna Lerbrotorp nr 2 och 3. Bolagets ansökan om skatteköp av dessa lägenheter har äsyftat att i samband med ägoutbytena möjliggöra, att därav berörda delar av lägenheterna skola kunna sammanläggas med andra fastigheter. Bolaget har vidare uppgivit, att köparna av fastigheterna till större delen utgöras av de hittillsvarande arrendatorerna.

Departements-
chefen.

Försäljning till skatte av de båda lägenheterna Lerbrotorp nr 2 och 3 kan, såsom kammarkollegium framhållit, enligt gällande bestämmelser icke äga rum, när lägenheterna innehavas av bolag.

Jag får erinra om att Kungl. Maj:t i proposition nr 246 föreslog 1930 års riksdag upphävande av det genom kungörelsen den 17 oktober 1919 (nr 660) utfärdade, tills vidare gällande förbudet mot skatteköp. I sitt i ärendet avgivna utlåtande nr 38 anförde andra lagutskottet, bland annat, att det syntes utskottet principiellt riktigast, att förbudet mot skatteköp upprätthölls beträffande bolag och med dem likställda rättsägare. Utskottet hölle för antagligt, att bolagen skulle finna det med sina intressen förenligt att, i de fall där det läte sig göra, avyttra åborätten till arrendatorer och andra enskilda personer och att ifrågasvarande hemman och lägenheter således skulle komma i den jordbruksidkande befolkningens ägo. På grund av vad sålunda anförts föreslog utskottet, att vid upphävandet av skatteköpsförbudet undantag skulle göras för sådana hemman och lägenheter, som innehavas av bolag och övriga juridiska personer. Med godkännande av utlåtandet beslöt riksdagen, enligt skrivelse nr 316, i överensstämmelse med andra lagutskottets förslag, varefter Kungl. Maj:t den 6 juni 1930 utfärdade kungörelse i ämnet (nr 194).

Den nu föreliggande ansökningen om medgivande att skatteköpa lägenheterna Lerbrotorp nr 2 och 3 är, såsom framgår av utredningen i ärendet, närmast föranledd av att lägenheternas innehavare å angränsande mark försålt ett stort antal arrendegårdar och torp samt att det vid företagen lantmäteriförrättning befunnits erforderligt att verkställa ägoutbyte mellan lägenheterna och vissa andra fastigheter. Därvid har även en sammanläggning av de i de försålda gårdarna och torpen ingående olika fastighetsdelarna befunnits önskvärd. För att en dylik sammanläggning skall kunna äga rum, erfordras skatteköp av lägenheterna.

Ett medgivande till de föreslagna skatteköpen skulle, såsom kammarkollegium framhållit, vara ägnat att främja en lämplig fastighetsindelning. Härtill kommer, att de av lägenheternas innehavare igångsatta försäljningarna mestadels skett till de hittillsvarande arrendatorerna, varför ur de av andra lagutskottet vid 1930 års riksdag uttalade synpunkterna betänkligheter icke synas böra möta mot det ifrågasatta med-

givandet. Med hänsyn härtill och till vad kammarkollegium anfört i ärendet finner jag mig — under erinran tillika att skatteköpeskillingen för båda lägenheterna tillhopa utgör allenast omkring sju-tton kronor — böra tillstyrka, att riksdagens medgivande utverkas till skatteförsäljning av lägenheterna ifråga.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte genom proposition föreslå riksdagen medgiva,

att lägenheterna Lerbrotorp nr 2 och 3 i Nysunds socken av Örebro län må, utan hinder därav att de innehavas av bolag, försäljas till skatte.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämna bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlästas till riksdagen.

Ur protokollet:

R. Borgström.